

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Kiril Donski
March 14, 2012
RG-50.676*0002

PREFACE

The following interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Rights to the interview are held by the United States Holocaust Memorial Museum.

The reader should bear in mind that this is a verbatim transcript of spoken, rather than written prose. This transcript has been neither checked for spelling nor verified for accuracy, and therefore, it is possible that there are errors. As a result, nothing should be quoted or used from this transcript without first checking it against the taped interview.

ИНТЕРВЈУ СО КИРИЛ ДОНСКИ **March 14, 2012**

Интервјуист: Добар ден.

Сведок: Добар ден.

Интервјуист: Ви благодарам што се состанавте денес со нас и што се сложивте да ги дадете Вашите сеќавања за потребите на овој проект кој што го спроведува Музејот на Холокаустот од Вашингтон. Ве молам, кое е Вашето име и презиме?

Сведок: Јас сам Кирил Донски.

Интервјуист: Кога и каде сте роден?

Сведок: Роден сам во Штип, на 21 деветти 23 година.

Интервјуист: Пред неколку месеци моите колеги беа во Вашиот дом, направија едно пред-интервју, и денес сме дојдени уште еднаш да ги снимиме Вашите сеќавања, значи, за потребите на Музејот на Холокаустот со видео камера. Кажете ми, каков беше животот во Штип пред Втората светска војна?

Сведок: Па видете, пред Втората светска војна ја бев малолетник, а и искрено да Ви кажам евме многу сиромаси. Народот практично живееше од аргатлак: копање лозја, ниви, одење на жетва, жнеење жито. А градот имаше шест-седум души вака побогати, трговци, тоа е се.

Интервјуист: Кои националности живееја во градот Штип?

Сведок: У Штип највечко живееја мислим прво Македонци, православни, па Турци, муслимани имше и Евреи.

Интервјуист: Каде живееја Евреите? Дали живееја во некој посебен дел од градот или?

Сведок: Евреите живееја у центаро на градот. И таму имаше две улици и много еврејски куќи, претежно се бавеа со трговија, тоа е јасно, а имаше и неколку души што имаа и земја, у полето вака.

Интервјуист: Мислите се занимаваа со земјоделеие?

Сведок: Не, имаа земја, со аргати ја обработуваа. А имаше и вочњаци, кајсии, цреши, сливи. Така штипско е познато по овоштарје.

Интервјуист: Дали Вие одевте во еврејското маало? Дали одевте во тој дел од градот?

Сведок: Одех ја, имав и школски другари Евреи. Така да, живееме доста добро.

Интервјуист: Се сеќавате на имињата на Вашите другари од училиштето Евреи?

Сведок: Па имаше некои, еден беше, се викаше Мошо, другио Саламонт. Имаше некои, имаше така, не можам сега.

Интервјуист: Се дружевте со нив?

Сведок: Молим?

Интервјуист: Се дружевте со нив? Бевте блиски?

Сведок: Како не, играеме и фудбал заедно, у Отиња, у реката, они тамо и беа населени покрај реката, Отиња.

Интервјуист: А кажете ми, освен овие пријатели од училиштето, дали имавте и други пријатели Евреи надвор од училиштето?

Сведок: Па видите, четириесет и, четириеста година, со помош на брат ми, он имаше у Врњачка бања фирма своја, решивме да изградиме млин у Овче Поле, што е ова Амзабегово. Го отвори млин, оти се знаеше дека иде војна, па се мислеше ако имаш млин нешто ќе остане и за храна. И проблем беше зграда и у село Амзабегово у Овче Поле имаше еврејска база, за откуп на жито. Ама не работеше бидејќи Евреите веќе осекаваа дека лошо иде. Така да, тие се сложија, двојца браќа роѓени, трговци беа, да ни ја дадат зградата без надоместок, да се занимаваме, да ја чуваме нели. Така да ја 41 година веќе добив од Евреите мала зграда прилично, 150 квадрата

Интервјуист: А се сеќавате на нивните имиња? Овие браќа двајца кои што Ви ја дадоа куќата?

Сведок: Да, ќе ви ги кажам после, може ли?

Интервјуист: Да, да.

Сведок: Добро. Ај, после ќе ви кажам.

Интервјуист: И таму отворивтемлин? Воденица?

Сведок: Млинот почна да работи. Дојдеа Бугарите.

Интервјуист: Ова пред да стигнат Бугарите. Значи дали Вашите родители, дали тие имаа некакви контакти со Евреите? Дали Вашиот татко соработуваше?

Сведок: Татко ми имаше многу блиски врски, јес да он беше познат ловец. Може у Македонија најдобар. Човек што е околу осумдесет куни утепал у животот. Тоа е ретко некој ловец да е две-три у животот убил. И ги сите даваше на Евреите.

Интервјуист: Ги продаваше?

Сведок: Ги продаваше. Ама сите чекаа едвај да добијат. И тоа беа доста скапи. У тоа време илјада, илјада двеста динара една куна. Тоа е илјада и двеста леба сега.

Интервјуист: Една куна?

Сведок: Па, а. Една куна, да. Викаме динаро беше кило леб. Можеш да замислиш што беше. Сега се тие одгледуваат во фарми, живејат и иначе не е модерно. Која дама сега ќе носе куна.

Интервјуист: Така, така. А кажете ми кога одевте во еврејското маало, дали имаше некој што Ви велеше да не одите таму? Да не седружите со децата Евреи кои што Ви беа пријатели?

Сведок: Не. Ја такво нешто не сам доживеал. А имаше друго нешто. Овде у близината до нас имаше жица. Еврејска. Штитеше ги куќите што беа пониско. А имаше и кајсии, зелени вака. Ние како деца рипавме преко жицата, а Еврејките се љутеа и викаа: Цандар, мал лопов на куќа. Доаѓаа цандари и викаа: Абе каков лопов, овие се деца. И ништо, така.

Интервјуист: Значи одевте собиравте кајсии?

Сведок: Аа, береме, зелени.

Интервјуист: Во еврејските куќи. Така. А кажете ми, за време на Втората светска војна кој прв дојде во Штип? Која војска прва дојде во Штип?

Сведок: Германска.

Интервјуист: Како изгледаа? Можете да ни ги опишете?

Сведок: Ха, беа елитно облечени, типично војнички, не разговараа со никој од нас, направија распоред у ваа соба горе четворица ставија.

Интервјуист: Четворица Германци спиеја во Вашата соба?

Сведок: Да, да. Епа месната заедница ги распореди у градот, немаше хотели тогаш, немаше. И толку, два-три дена беа тука и. После неколку дена дојдоа Бугари. Таа бугарска цела една дивизија. Тие беа левичари, сите скоро.

Интервјуист: А какви беа бугарските униформи?

Сведок: Па војнички.

Интервјуист: Каква боја Ве прашувам?

Сведок: Аа, како да кажам. една врста пепељава.

Интервјуист: Мхм. А германските? Каква боја?

Сведок: Они имаа лист плава облека. Ним се им одговараше. Ја, да ви искрено кажам, им се дивев како е таа војска опремена, како е обичена, а и на Германците тоа им одговара, они по природа се таквија.

Интервјуист: А дали се сеќавате Штип беше ли бомбардиран во Втората светска војна?

Сведок: Е како не. Скопје, Битола и Штип.

Интервјуист: Јас Ве прашувам за Штип. Дали Вие бевте во градов кога беше бомбардирањето?

Сведок: Да, бев. И тоа центарот ми се чине беше бомбардирањето.

Интервјуист: Каде бевте Вие кога беше бомбардирањето?

Сведок: У автобуска станица, у центарот.

Интервјуист: Во центар?

ИНТЕРВЈУ СО КИРИЛ ДОНСКИ

8

Сведок: Да. Свиреа сирени, наеднашка авиони, и ние со еден другар бевме, тука у автобуската. А таа стаклена.

Интервјуист: Ми кажавте дека прво дојдоа Германците, а потоа бугарската војска. Дали начинот на живот? Дали се промени животот во Штип кога дојде бугарската војска?

Сведок: Не би можел така едноставно да одговорам убаво. Бугарската војска кога дојде Штип веќе беше празен од трговци, од стока, немаше што да купите веќе. Така почна таканаречената црна берза. Да доаѓа нешто стока од Бугарија, па на диво.

Интервјуист: Дали имаше полициски час?

Сведок: Да, имаше.

Интервјуист: После колку часот не смеевте да излегувате?

Сведок: После десет саатот.

Интервјуист: После десет навечер?

Сведок: Да.

Интервјуист: Тоа важеше и за Македонците, и за Турците и за Евреите?

Сведок: За сите.

Интервјуист: За сите после десет.

Сведок: Оние што имаа дозвола само. Ја тогај работев у влачара, тај млин го отуѓиме ние во Овче Поле. Немаше нафта, немаше гориво, што ќе му правем. Па изградиме тука влачара, за памук, за волна, за од (неразбирливо) чукчуни. Ја имав

таква дозвола. Оти нели немаше градот струја. Централата работеше само ноќе. А нели ноќно време треба да си тамо нели, да работеш.

Интервјуист: Дали кога дојдоа Бугарите превземаа некакви мерки против еврејското наеление, против Евреите?

Сведок: Ја колку што се сеќавам у почетокот ништо немаше. Оти цар Борис, бугарскиот цар, беше склон да не се уништуваат Евреите. И они единствено од германските сојузници не дозволија Евреите од Бугарија да сеоднесат у логор. Од Македонија се однесеја, ама Македонија беше окупирана од Гемранците, на Бугарите дадена само за користење. Така да, некоја посебна активност против Евреите немаше.

Интервјуист: А дали имавте начин, да речеме, да ги разликувате Евреите кога дојдоа Бугарите? Се разликуваа ли Евреите од Македонците?

Сведок: Се разликуваа, имаа ѕвезда.

Интервјуист: Каква ѕвезда?

Сведок: Па онаа еврејската ѕвезда, тука ја носеа. Значка.

Интервјуист: Дали се сеќавате кога почнаа да ја носат?

Сведок: Па одма Бугарите дојдеа, после една година почнаа да ја носат. Само децата не носеа.

Интервјуист: Малите деца не?

Сведок: Не. Од десет, дванаесет години нагоре.

Интервјуист: Ми кажавте дека одевте во еврејското маало. Дали куќите или дуќаните на Евреите имаа некаков знак, некакво обележје дека припаѓаа на Евреи?

Сведок: Не. Ние знаевме кои се. Ја често пати пазарев кај нив, уште еден Моша. А овие другарите преѓеска што ги.

Интервјуист: Другарите што Ви ја дадоа?

Сведок: Еденио се викаше Мошо.

Интервјуист: Мошо?

Сведок: Да. За другиот ќе се сетам после. И обично пазаревме кај нив. Тука и блиску беше. Поминеме го мостето тука.

Интервјуист: А дали одевте кај овие пријатели за време на еврејските празници и дали тие доаѓаа кај Вас на христијанските?

Сведок: Не. Немаше таква пракса. Имаше за време на Воскресение Христово од црквата се одеше во центарот на градот. Воскресение. И у тој случај се минеше низ еврејското маало, главната улица. Они се што гореше осветлење гасеа. Коа минеше поворката.

Интервјуист: А дали овие пријатели Ваши со кои се дружевте и тие мораа да ја носат свездата?

Сведок: Да. Обавезно тоа.

Интервјуист: А, кажетеми до кога останавте Вие во Штип?

Сведок: До четириесет и втора, па у Битола една година бев, па од Битола ме земаа Бугарите во војска.

Интервјуист: Додека Вие бевте во Штип, кажете ми дали Евреите можеа да тргуваат во нивните дуќани, да си работат нормално како што беше и пред бугарската окупација или?

Сведок: Не. Имаше ограничувања, ама и за нас беше исто.

Интервјуист: Каков тип на ограничувања?

Сведок: Па немаше стока, од дека да купат стока за да продаваат?

Интервјуист: Зошто заминавте за Битола?

Сведок: Ја у тоа време веќе се бавев со иновации. У Штип изгради една машина за влечење на отпадоци, крпи, партали, разбираш. И сиромаштијата кога немаше тогај кај, памук немаше, волна немаше, немаше ништо, се беше одземено од бугарската власт. На Германците даваа. Направи една таква машина и за неа се прочу. Пишаа и бугарските весници. И еден газда у Битола (неразбирливо) фабрикант, беше јавил да отидам тамо, да разговараме, сакаат и они да направат машина. И така и беше.

Интервјуист: Што беше по националност овој фабрикантот?

Сведок: Влав.

Интервјуист: Влав.

Сведок: Бил во Америка, двајсет години, заработил пари, и дојде у Битола, направи фабрика, не беше лошо.

Интервјуист: Каде бевте сместен во Битола? Каде спиевте?

Сведок: У на газдата куќата, одма до неа имаше друга куќа, и за него. Тамо бев.

Интервјуист: Во Битола, кога отидовте да живеете, таму запознавте некои Евреи?

Имавте контакт со Евреи?

Сведок: Еден само знаев, само трговец беше со еден наш, Македонец. Поради тоа го знаев. Инаку кога ги спроведуваа Евреите јас бев во Битола.

Интервјуист: Така.

Сведок: Јас сум тогај е плакал.

Интервјуист: Овој Евреинов што го запознавте, трговецот, имавте некакви контакти со него? Соработувавте?

Сведок: Не, не. Ех, како, се видуваме. Одев ја пуно пати, тој бепе трговец. Ќе се јавам и он беше таму.

Интервјуист: А патувавте ли често од Битола за Штип?

Сведок: Па не често баш. У месецот еднашка.

Интервјуист: За време на овие патувања, дали со некој Евреин? Дали им правевте некоја услуга?

Сведок: Не. Не, они ен се ни двиќеа. Не им даваа баш да се движат, не им даваа излез да добијат. Па и за нас важеше тоа.

Интервјуист: А, овој дел, регион, околу Штип е богат со опиум. Дали евреите беа заинтересирани за трговија со опиум, со фармацевтски производи?

Сведок: Со опиумот и тоа како. Ние имаме дванајсет канти опиум од една нива, можеш да замислиш. А тоа највечко, и жито.

Интервјуист: Опиум и жито.

Сведок: Аха. Тутун го откупуваше државата. Не можеше приватно.

Интервјуист: А, кажете ми, Евреите купуваа опиум? Им требаше?

Сведок: Епа купуваа и го продаваа во Германија.

Интервјуист: Во Германија?

Сведок: Имаше еден голем скандал со неколку Евреи. Нешто, разбираш. Тоа ќе ви го кажам, па ако сакате бришете го после. У Штип имапе познат еден трговец, со

опиум у Баерн, Минхен. Со таа фирма. И на Евреите им сметаше тоа. И они купуваа, ама гаурите наши обично продаваа на наши. Да се знае, поретко на Евреи. И овие што ќе прават, еден ден, вика: абе, ај земи и ние да имаме десетина канти опиум. У канти се продаваше. Добро, викам. Зема он, и у вагоно јас у Германија истоварав, контрола јас германска, и што да видат половина канта мед, нагоре опиум.

Интервјуист: Меѓутоа ова сте го виделе со Ваши очи или ова сте го разбрале?

Сведок: Не, го знам. Татко ми. И тај трговецот се викаше Жигата, Жига. У Штип познат е. И Германците дојди викаат. Оваа стока назад. Што бе? И ајде, дојди да видиш. И што ќе види. Текнало му на овај. Ама имаше и канти од него. Не, не, се назад. Германска работа. Овај вика: Ја немам паре за трошкове за назад. А гони. Ево ви стоката, ја ојдов, вие што сакате правете. И он во Штип, он буквално за леб немаше. Толку истрошен.

Интервјуист: А кажете ми дали Евреите го купуваа Вашиот опиум што го произведувавте Вие, во Вашата куќа?

Сведок: Да.

Интервјуист: Вие лично продававте некому?

Сведок: Ја лично не, татко ми. Не можев јас да продавам.

Интервјуист: Каќете ми, во Штип и во Битола, дали Евреите претпоставуваа, дали имаше некакви гласини дека може да им се случи некаква депортација, дека моќе да бидат некаде однесени? Дали се зборуваше во градот?

Сведок: Да. Зборуваше се и тоа две години цели.

Интервјуист: Знаеја дека ќе ги носат некаде?

Сведок: Знаеја дека ќе одат у логор, ам не знаеја дека ќе ги отроват, там дека ќе ги утепат.

Интервјуист: А дали, кажете ми, дали имаше случаи на проституција?

Сведок: Со Евреите ли?

Интервјуист: Со Евреите.

Сведок: Не.

Интервјуист: Девојките?

Сведок: Не.

Интервјуист: Еврејките?

Сведок: Еврејки, ја имаше случај у Софија. Да упознаам една девојка, Еврејка. И тоа беше се.

Интервјуист: Таму ја спознавте?

Сведок: Таму, таму.

Интервјуист: Таа беше, значи, проститутка или?

Сведок: Не, не. Не бе. Поштено девојче.

Интервјуист: Што се сеќавате во врска со депортацијата? Дали се сеќавате дента кога се случи бидејќи ми кажавте дека сте биле во Битола?

Сведок: Ја бев у Битола, бев на прозорот у газдата, у куќата, она на улицата.

Интервјуист: Кога, во кој дел од денот се случи?

Сведок: Околу осум саатот, девет.

Интервјуист: Сабајле?

Сведок: Сабјале, да.

Интервјуист: Вие веќе бевте буден или?

Сведок: Како не бев буден. Ја бев буден и станав да одам на работа. Ама кога дојдов до портрата газдата ми вика: Не можеш да излеваш. Полиција. Улиците затворени. И почнаа да ги водат Евреите. Една жена, дете мало, друго по неа оде, плаче, ужасно нешто.

Интервјуист: Каде се наоѓавте Вие? Ова го видовте лично?

Сведок: Лично. Да.

Интервјуист: Бевте на улицата излезен или?

Сведок: Не, на прозорот бев, не можеше да се на улицата излезе.

Интервјуист: Ги видовте само оваа мајка со децата?

Сведок: Ама како видов ги. Четири пет групи ги тераа они. Од една куќа, па од друга, па од трета.

Интервјуист: Како беа облечени? Дали носеа нешто со себе?

Сведок: А, носеа нешто. Они им даваа петнајсет минути што им треба хитно да си земат, ништо.

Интервјуист: Кој ги спроведуваше?

Сведок: Бугарски полицајци, овај војници.

Интервјуист: Вие ги видовте војниците?

Сведок: Да, да.

Интервјуист: Во тие нивни пепелести униформи?

Сведок: Да, да.

ИНТЕРВЈУ СО КИРИЛ ДОНСКИ

Интервјуист: А наредбите којшто ги даваа, на кој јазик ги даваа?

Сведок: На бугарски.

Интервјуист: Дали имаше некаков германски војник?

Сведок: Не. Можда у возот е имало, ама по улиците не.

Интервјуист: Како изгледаа Евреите којшто ги носеа? Да ми ги опишете.

Сведок: Едни плачеа, други наведнати глави, знаеја што ги чека. Жените понезнаеја, мажите знаеја.

Интервјуист: Одеа пешки или беа качени на кола?

Сведок: Пешки одеа.

Интервјуист: Немаше коли?

Сведок: Имаше коли, ама тие не им и даваа на ним.

Интервјуист: Значи сите одеа пешки. До колку часот останавте Вие во куќата?

Сведок: До кај десет.

Интервјуист: До кај десет?

Сведок: Пошто немаше више.

Интервјуист: Десет саатот сабајле или десет навечер?

Сведок: Сабајлето, да.

Интервјуист: И потоа излеговте на улицата?

Сведок: Потоа ослободено е. Стражарите си отидеа.

Интервјуист: И каде отидовте од таму?

Сведок: Јас отидов на работа.

Интервјуист: Мхм. А знаевте каде ги однесоа Евреите?

Сведок: Е како не. На станицата, вагони.

Интервјуист: Вие бевте на станицата?

Сведок: Ја не бев на станицата, ама мои другари. Имаше многу народ отидено.

Само не им даваа до вагоните да одат, туку на страна.

Интервјуист: Вие бевте на станицата или не?

Сведок: Не.

Интервјуист: Не? Вие бевте на работа?

Сведок: На работа.

Интервјуист: Овие другари Ваши коишто беа на станицата, што Ви раскажуваа?

Што виделе таму?

Сведок: Хм. Па плачење, што виделе. Нашите им маваат рака, они маваат рака.

Испраќат се.

Интервјуист: Некои од овие луѓе коишто ги видовте на улицата, коишто ги носеа,

дали препознавте некој?

Сведок: Не.

Интервјуист: Не знаевте никој?

Сведок: Не, па ја немав контакт у Битола со Евреите.

Интервјуист: А дали овие Ваши пријатели коишто беа на станицата, дали се

обиделе да стапат во некаков контакт, некако да им помогнат на Евреите?

Сведок: Нема шанса да помогнат. Стражари, дека?

Интервјуист: Нема шанси. Што се сличи со еврејските куќи во Битола и потоа во

Штип?

Сведок: У Битола не знам, у Штип после месец дена организираа одбор, претежно Штипјани, ама Бугарите, за претрес на еврејските куќи, претресоа што претресоа, награбаа се злато, имапе доста злато. После тоа друга наредба да се изнесе намештајот од куќите. Ааа, јоргани, душеци, кервети, се што може, што е покретно. И тоа го продаваа.

Интервјуист: Кој го изнесува точно? Ви видовте како го изнесуваат?

Сведок: Видов, да.

Интервјуист: Кој го изнесуваше?

Сведок: Па наши, Штипјани, бугарофили.

Интервјуист: Цивили значи?

Сведок: Да, цивили.

Интервјуист: Дали имаше бугарски полицајци и војници додека траеше ова изнесување од куќите?

Сведок: Полицајци имаше, а војници не. Што му требаа војници?

Интервјуист: А кажете ми, овој имот, што го земаа од еврејските куќи, што се случи потоа со него? Го продаваа?

Сведок: Продаваа го, на лицитација.

Интервјуист: Да? На лицитација?

Сведок: На лицитација. На плоштадот, да.

Интервјуист: Кој ја организираше таа лицитација?

Сведок: Па Бугарите, кој.

Интервјуист: Цивили или полицајци?

Сведок: Цивилите, ама по наредба на властите.

Интервјуист: И, Вие лично, со свои очи водовте како ги продаваат?

Сведок: Да.

Интервјуист: Да?

Сведок: По наредба на татко ми да не сум земал ни игла. Тоа е вика: к'лната стока.

И стварно не земав.

Интервјуист: Видовте само во Штип или и во Битола како се продаваат?

Сведок: Не, у Битола немаше. Ја отидов после месец дена откако ги однесоа.

Интервјуист: И Вие си заминавте за Штип?

Сведок: Заминав за Софија, војска. Од Битола.

Интервјуист: Од Битола значи. Таму Ве регрутираа?

Сведок: Не, тука бев регрутиран, пред година дена.

Интервјуист: А, кежете ми, дали знаете некој од Евреите од Штип којшто не беше депортиран? Којшто се спаси?

Сведок: Да. Мошо.

Интервјуист: Тоа е овој другарот Ваш?

Сведок: Не. Имаше и друг. На серафинот Евреин, ж'та брада, заборавив му го името, негов син. Кога ги спроведувале од Штип за станицата, он рипнал на друмот, покрај патот, не го видел стражарот, и овој отишол, избегал у шумата. У Пљачковица, со партизаните. После 43 година, он и вика: Слушај, абе ние скриме злато, вика, дома. Ај една ноќ, со партизаните, да идеме, може не е откриено. Не

знае, имапе една канта златници, лири. Нашле ја кантата, не го знаеле оти е во партизани, дека е.

Интервјуист: Кажете ми, во бугарската армија, каде Ве однесоа, во Софија заминавте?

Сведок: Да.

Интервјуист: Ве молам, навалете се убаво. Седнете си убаво.Навалете се.

Сведок: Нели е крај веќе?

Интервјуист: Уште малку.

Сведок: А?

Интервјуист: Уште малку. Каде служевте војска во бугарската армија? Каде бевте?

Сведок: Софија.

Интервјуист: Во Софија цело време?

Сведок: Цело време.

Интервјуист: Дали учествувавте во некаква борба?

Сведок: Ех, учествував. Во организација на македонската војска.

Интервјуист: Да. Меѓутоа во борба на страната на бугарската армија?

Сведок: Не.

Интервјуист: Сега да Ве прашам за една раабота, моите колеги кога беа тука пред два-три месеци, Вие им раскажавте една случка дека некој Евреин Ве замолил да му донесете опиум. И дека за тоа Ви понудил одредена награда. Се сеќавате на тоа?

Сведок: Не знам да сам такво нешто рекол.

Интервјуист: Не? Не се сеќавате?

Сведок: Аа, чекајте. Имате право. Можете ли да прекинеме малку?

Интервјуист: Може.

Интервјуист: Почнавме да зборуваме за онаа случка со Евреинот на којшто му направивте одредена услуга со опиумот. Може да ми ја опишете?

Сведок: Ја ви кажав, у таа продавница, пријатели што... Он ме замоли, одеш у

Штип вика, тогај уште можеше да се најде опиум у селските.

Интервјуист: Продавницата беше во Битола?

Сведок: Абе продавницата си е на тај што ви кажав пријателот, тој Евреинот. Он (нејасно).

Интервјуист: Да. Меѓутоа Ве прашувам во кој град? Во Битола?

Сведок: Во Битола, да. Ја ќе си одам за Штип и вика: Слушај, ај ако можеш малку опиум ми донеси, јас ќе ти дадам нешто. И му купив тука едно кравајче. Не беше толку забрането, нели. И однесо му го, плати човекот. Зашто му е требало, не знам.

Интервјуист: Ви даде некаква награда заради тоа? Ви понуди нешто?

Сведок: Не. Колку сум го платил, толку. Не беа, ни тогај не бех ја материјалист, ни сега. Ја сам на српскиот фронт, кај Славонска Пожега, едно шаторско крило пуно накит, ланци, прстени, саати, се злато. У мојта соба, сам, на ум не ми паѓаше да земам нешто.

Интервјуист: А кажете ми, откако му го дадовте опиумот, дали тој Ви понуди некаква девојка, нешто како компензација?

Сведок: Не бе, не. Немаше таквија игри.

ИНТЕРВЈУ СО КИРИЛ ДОНСКИ

Интервјуист: Немаше значи.

Сведок: Не.

Интервјуист: А онаа девојка што ми ја споменавте во Софија, Еврејската што ја запознавте.

Сведок: Да.

Интервјуист: Со што се занимаваше таа?

Сведок: Не знам.

Интервјуист: Не знаете. А се сеќавате како се викаше?

Сведок: Не.

Интервјуист: А каде ја запознавте?

Сведок: У хотел.

Интервјуист: Во хотел?

Сведок: Хотел Македонија.

Интервјуист: Хотел Македонија во Софија?

Сведок: Во Софија, да.

Интервјуист: Дојде во Вашата соба или?

Сведок: Не, не. Уу, на маса бевме.

Интервјуист: Мхм. Седеше заедно со Вас?

Сведок: После. Почна да врне.

Интервјуист: Не се сеќавате. Долго време разговаравте со таа Еврејка?

Сведок: Не бе, два-три пати се сретнаме и ја немав време многу.

Интервјуист: А, каќете ми да Ве прашам една работа, само да се вратиме пред војната. Знаете зошто Ве прашувам, зошто инсистирам на ова? Затоа што минатиот пат, кога разговаравте со моите колеги, им кажавте дека постоела девојка којашто била Еврејка и со којашто сте се виделе и која што Ви се понудила, то ест Ви го понудила своето тело за одредена сума на пари заради тоа што немала што да јаде. Се сеќавате на таа епизода?

Сведок: Таа е истата, ама не е баш така.

Интервјуист: Јас Ви го кажувам вака, Вие кажете ми како беше точно.

Сведок: Она кажуваше оти се у голема сиромаштија, татко и бил трговец, и ја од џеб, имав пари, од џеб извадив стотина лева ли, олку беа и даде и ги.

Интервјуист: Каде ја запознавте?

Сведок: Па викам у хотело. Таму беше пуно, имаше и Евреи и наши.

Интервјуист: Вие и дадовте само пари?

Сведок: Да, само пари.

Интервјуист: Нешто друго, некој предмет што сте и дале?

Сведок: Не, па ја и немав, у војничка униформа бев.

Интервјуист: Добро, да речеме некој прстен , некој саат, некое ланче да не имавте со Вас?

Сведок: Не.

Интервјуист: Не?

Сведок: Ни тогај немав, ни сега немам.

Интервјуист: Немавте ни тогаш, ни сега. Малку да се вратиме на почетокот.

Германците кога дојдоа во Штип. Дали се случи нешто? Значи дали тие организираа некаква власт, дали некако се однесуваа поинаку кон Евреите? Знам дека биле краток период, меѓутоа дали се сеќавате дека нешто се смени?

Сведок: Германците у Штип беја десетина дена. Потоа заминаа за Грција и више чак четиријес трета година една колона од Грција идеше низ, од Радовиш, од Струмица, а брат ми, овај сликаро, баш у Ново Село, тој стално беше тамо. Без да знае и тај германскиот командант а сопре колоната, дојде до него, пита го што работиш, вика: Сликаам. Имаш ли друга слика? Па имам дома. И, како направиле не се сеќавам баш убаво, ама дошол дома, една слика му дал, вај му дал сто марки ли са, така нешто, не бех ја дома тогај. И тоа е се од Германци. После кога Бугарите ја напуштија Македонија, у септември.

Интервјуист: Не добро, до тоа ќе стигнеме.

Сведок: После дојдоа Германци, Бугарите бегаа, Германците дојдоа.

Интервјуист: Не, до тоа ќе стигнеме. А кажете ми околу ова ограбувањето на еврејските куќи, на еврејските дукани. Кога беше депортацијата на Евреите Више бевте во Битола. И потоа од таму Ве повикаа во војска, дојдовте до Штип и заминавте за Софија. Колку време се задржавте во Штип?

Сведок: Десетина дена, толку.

Интервјуист: Десетина дена. И тогаш за време на тие десетина дена видовте дека се продава имотот?

Сведок: Па видоде, гледаме, цел народ излеваше, некои купуваа, некои нејќеа да видат.

Интервјуист: Дали имаше фиксни цени, значи цена, да речеме, на некој стол?

Сведок: Не бе, земи го овоа, колку пари, толку. Скапо ми е. Добро. Колку пари ќе дадеш? Толку.

Интервјуист: Значи луѓето наддаваа?

Сведок: Безвезе.

Интервјуист: Кажете ми, околу оваа случка со депортацијата на Евреите од Битола и носењето на железничката станица. А, значи Вие бевте на работа тој ден. Вашите другарти, то ест пријатели, отидоа на станицата.

Сведок: Да.

Интервјуист: Да. Вие го немате видено тоа?

Сведок: Па не можев ја, правев машина таму.

Интервјуист: Вие бевте во фабриката тој ден.

Сведок: У механичка работилница, не у фабрика. Фабрика си е башка, а механичка си е. Правев машина јас таму.

Интервјуист: Така. А какви беа, Ви опишаа ли, какви вагони имаше на железничката станица?

Сведок: Сточни вагони. Тие се носени у Скопје, у Скопје се истоварени, у Монопол, од Штип, од Битола и од Скопје, таму бил собирен центар после.

Интервјуист: Тоа да, меѓутоа јас Ве прашувам тоа што Вие сте го виделе, значи оваа депортација кога ги носеле низ улицата во Битола и така. Во бугарската армија

ми кажавте дека почнавте да ги организирате Македонците, то ест учесвтувавте во создавањето на македонската војска.

Сведок: Не у војска, војска имаме ние. Ова, гледајте што. Бугарите, сметајќи дека и ова Бугарија е, за време на регрутација собира млади свет нали. У таа регрутација, четиријесет и трета година, дванајсет и пол илјади Македонци малди од Македонија у Бугарија одведени. Ами ја бев напреден младинец. Да ти искрено кажам со комунистички сфаќања. И дојдов у контакт со пуковник Пецо Трајков, мајор Панов, аа, потпуковник беше, па поручник Бојациев и така натака. Они беа Македонци по потекло, ама бугарски офицери. И имаа активност да формираат логор на Македонци, да ги соберат, да ги префрлат во Македонија, да војуват. Во Македонија имаше веќе движење, нели. И у тај штаб мене ме уклучија. Е, тоа беше.

Интервјуист: А овие Македонци, значи, кога веќе Бугарија капитулира во септември, овие Македонци значи, македонски војници во бугарската армија кои беа Македонци по потекло, правеа ли некакви проблеми да речеме во Софија, како се однесуваа кон населението таму?

Сведок: Абе некој се однесуваа. Ние имавме логор близу Софија, Бојана. Там се собираме, нели. А некој улезел у трамвај и вика: Што е Бугарин, надвор.

Интервјуист: Ги бркаа од трамваите?

Сведок: А?

Интервјуист: Ги бркаа од трамваите?

Сведок: Да, да. Глупости. Дојдеа после кај нас некои од министерството абе вика: Обуздајте ги овие вашите што прават, вика, глупости. И така, убрзае ние да ги испратиме у Македонија.

Интервјуист: Кога заминавте за Македонија?

Сведок: Ја, околу, октомври десетти, така нешто.

Интервјуист: Четириесет и четврта година?

Сведок: Да, да. Со една бригада војска, Гоце Делчев а бевме крстиле, две-три илјади души беа.

Интервјуист: Каде учествувавте со партизаните, да речеме во кои битки учествувавте?

Сведок: Најголема битка ми беше Пехчево. Пехчево беше у ровови сето. Од Германци. Германци искључиво беа. Од таму ојдеме у Широко Дол, у реорганизација. Формира се нов корпус, прв корпус македонски. Овој што го викаме Петнајсти, тоа е југословенска регистрација. И у Широко дол у реорганизација, од таму ме донесија у командант на батаљон, и право битка у Радовиш. У Радовиш стравотна битка беше, ја имах седум души загинати и дваесет ранети. А Германци два камиона загинато однесеја ги накај Струмица. Таа беше голема битка.

Интервјуист: А во западна Македонија дали бевте со Вашата единица?

Сведок: Не, јас не. Од таму у Струмица битка водиме, од Струмица на Вардар, балисти притекуваме, од таму испратија ме у Главниот штаб на виш офицерски курс. Кога заврши курсот генерал Апостолски ме испрати за Сремски фронт.

Интервјуист: Пред да отидеме до Сремскиот фронт, дали тука во Македонија видовте некои запалени села или убиени цивили, значи терор врз цивилно население? Од страна на балистите или на Германците?

Сведок: Не. У Ваташа дванајсет души млади што се стрелани.

Интервјуист: Меѓутоа Вие не го видовте тоа?

Сведок: Ја не го видов, ама тај што наредувал да ги стрелат, јас го спроведував од Софија до Горна Цумаја.

Интервјуист: Вие го спроведувавте?

Сведок: Ја го спроведував, по наредба на пуковник Пецо Трајков, во една санитарска кола.

Интервјуист: Се сеќавате како се викаше?

Сведок: Како не, Апостолов, пуковник.

Интервјуист: Полковник Апостолов?

Сведок: Да, бил командант на гарнизонот во Велес. По негова наредба се стрелани овие.

Интервјуист: И го носевте од Софија до Горна Цумаја?

Сведок: Да, сега е Благоевград.

Интервјуист: Зошто го однесовте во Благоевград?

Сведок: Па да го предадам у штабот македонски. Таму имаше македонски штаб.

Интервјуист: И што се случи со него потоа? Знаете потоа?

Сведок: Молам?

Интервјуист: Што се случи со него?

Сведок: Со него уште двајсет души судија у Скопје. У офицерски дом, на смрт. И он е осуден на смрт, ама него го спроведуваат на гробот на младите. И таму не го стрелаа, туку народот со камења го изуби тамо.

Интервјуист: Значи народот со камења го уби на гробот на младинците во Ваташа?

Сведок: Да.

Интервјуист: И потоа, по наредба на генералот Апостолски, заминавте за Сремскиот фронт?

Сведок: Да.

Интервјуист: Дали таму, од Сремскиот фронт бевте на други места, во Босна, во Хрватска? Каде заминавте потоа?

Сведок: Па цела Хрватска а ослободувавме ние. Нели Сремскиот фронт беше пробиен, па у Словенија ратуваме. Па од таму у Босна.

Интервјуист: Против кого се боревте таму?

Сведок: У Босна ли?

Интервјуист: И во Босна, и во Словенија, и во Хрватска, да речеме.

Сведок: Па у Хрватска знаеш, со усташи. А у Словенија и они сами не знаеја што се. Важно беа профашистички.

Интервјуист: А во Босна?

Сведок: У Босна со отпадоци.

Интервјуист: Какви отпадоци?

Сведок: Ха, па војнички. Четници, усташи, што немаше таму.

Интервјуист: Дали таму видовте убиени цивили или запалени села, силувани жени да речеме?

Сведок: Села запалени да, гледаме.

Интервјуист: Каде?

Сведок: У Босна. А силувани не сме могле да гледаме. Тие што силуваа, бегале.

Интервјуист: А дали Вие и Вашите единици да речеме стрелавте некого или на воен суд осуден, па да дадете наредба да се стрела?

Сведок: Не. Тој што оде на војни суд, имаше стрелачки вод, тие а обавуваа таа работа.

Интервјуист: Кога зборувавме за ограбувањето на еврејските куќи, ми кажавте дека пред Вас сте виделе едно шаторско крило во собата, со накит, со саати. Чиви беа тие? Кому припаѓаа?

Сведок: Од заробеници. По законот секој заробљеник што има некоја драгоценост кај него се одзема. Да не подмити и да бега.

Интервјуист: Каде беше ова?

Сведок: Славонска Пожега.

Интервјуист: Славонска Пожега. И Вие бевте одговорен, Вие ги чувавте тие работи?

Сведок: Јас бев ко одговорен, командант бев. У мојата соба беше шаторско крило, после дојдеа војници, пишаа, ланчиња толку, саати толку, не паметвам.

Интервјуист: Која година се вративте во Штип?

Сведок: Четиријест деветта.

Интервјуист: Дали знаете некој од штипските Евреи којшто ја преживеа Втората светска војна, па да се вратил?

Сведок: Да, Моша. Со него работев две години у Метална.

Интервјуист: Тоа е овој што заминал во партизани, така?

Сведок: Кој?

Интервјуист: Мошо.

Сведок: Не бе у партизани, по војната викаш.

Интервјуист: По војната, да.

Сведок: Епа од дека партизан.

Интервјуист: Меѓутоа што правел за веме на војната, тоа Ве прашувам. Каде бил?

Сведок: Он е бил заробеник у Германија, не можеле да го откријат дека е Евреин.

Со маскирано лице нели и он како заробљеник бил ослободен од заробљеништво,

доаѓа у Штип и се запослува во Метална. А беше лимар иначе. И многу добро

живееме. Зема една Македонка жена, со неа има син, заврши факултет и отиде у

Израел е сега.

Интервјуист: А кој го заробил? Германска војска?

Сведок: Што?

Интервјуист: Кој го заробил? Дали знаете каде е заробен?

Сведок: Тука, у Кочанско, Штипско.

Интервјуист: Кочанско. Меѓутоа бил дел од некаква војска?

Сведок: Војска бе, српска војска. Југословенска.

Conclusion of Interview